

Alan DILPAK

Gencîneya Peyvan 1

Pirtûka hîndariyan jibo fêrbûna peyvên nû û firehkirina gencîneya gotinan, bi wêne, xaçepirs û rahênên cûrbecûr.

Pêşgotin

Hevala mamosta, hevalê mamoste,

We ev daringa (matêriyalê) fêrbûnê pejirand. Lê ez dixwezim ji bo we, bi kurtahî, bikaranîna wê zelal bikim.

Ev daring baş bi kêrî gencîneya gotinên kurdî yê bingehîn tê. Şagirt her 12 gotinan, li gor nîşanên diyarkirî, nas dike û fêr dibe.

Baldan (konsêntrasyon), daxwez û bilezbûna şagirtan bi zîrekî û têgihîştina wan ve girêdayî ye. Lewma pêwîstiya van şagirtan bi zaf balkêşî û yarmetiya (alîkarî) pêdagogan heye. Ev daxwezî li ser me pir giran e. Ev daring dibe alîkarî û asanî ji bo amadekirineke çalak û ew gengaziyeke (îmkan, rêdan) cudayî pêşkêş dike.

Me bi pêkanîna hin nîşanan xwestiye, ku hînbûn bi vê pirtûkê hên asantir bibe. Pirtûk ji aliyê şêwe (mêtod) ve wisa hatiye danîn, ku xwendevan bikanibe serbixwe kar bike.

Ji bo mirov baş tê bigihîne û rast binivîsîne, hin rahên (hîndarî) û xaçepirs jî hatine amadekirin. Hin kaxezên rahênan, wek nimre (5 û 6) bi du radeyên dijwariyê hatine danîn. Wek alîkarî du nîşanên dijwariyê, giran û sivik, hatine diyarkirin. Loma, ji bo her 12 peyvên, bilî kaxezên rahênan yê diyarkirî, heft kaxezên rahênan ji bo fêrbûnê jî hene. Bi rêya alîkariyên diyarkirî, mirov dikane kaxezên rahênan yê din jî ji bo radeyên dijwariyê yê cuda bi kar bîne.

Kaxezên rahênan, yê beşekî serbixwe dikanin li dû hev yan bi awayekî bijarte, yekser yan jî her dema ku mirov bixweze, tînin bikaranîn.

Hûn dikanin kaxezên rahênan bi xwe nimre bikin û wan li cih û dema hûn bixwezînin pêkbînin. Şagirtên we bila hejmara rûpelên rahênan bi xwe dagrin.

Gengaziyeke bikaranîna him di warê zimanê kurdî de (avakirina gencîneya gotinan, rastnivîs û xwendin) û him jî di warê waneyên (ders) tiştan de dibin.

Mîna ku tê zanîn, hin gotin li hin cihan bi awayên cûrbecûr bi lêv dibin. Ji bo vê yekê, hemû navên wêneyên ku di rahênan de derbas dibin, ew wek ferhengok di dawiya pirtûkê de hatiye çapkirin. Daku di xebatê de yeksanî û ne tevlihevî çê bibe, divêt pêdagog vê ferhengokê bike bingeh û li gor wê biçê.

Nîşandeka 😊 ku li jêrî rûpelan hatiye danîn, ji bo xwendevan û pêdagogan e.

Ezê pir kêfxweş bibim, heke hûn min li ser pêşniyaz, daxwez û rexneyên xwe agahdar bikin. Ezê hewil bidim, daringê li gor daxwezên we sererast bikim.

Ez ji xwendevanan re hînbûneke dilxweş dixwezim!

Alan DILPAK

FERHENGOK

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
baçermok	<i>baçermik, balçermek, balçimk, barçêmik, çekçekûle, çil, çilê çilê, çîlî çîlî, dûvmesas, perçemok, perçîmek, pîrçemek, şevrevînk, şevşevik, şevşevok, şilika şevê</i>	şevşevik, şevşevok	şemşemekore
baldan	<i>konsentrasiyon</i>	konsantrasyon	serinc
balîfê mêr	<i>balîfê maran, êskargo, hêlkeyî (.....), pelisank, qalqalok, qepûşk, (.....)</i>	(.....)	qalqalok
başûke	<i>baleban, başîk, başok, bazik, miqe-sok</i>	arpejik	başûke
baz	<i>balaban, baleban, bazî, eloh, şabaz, şahbaz, şahîn</i>	baz/e	baz
beq	<i>aqroq, baq, boq, , buk, buq</i>	beqe, beqi	boq
beran	<i>şek</i>	baran, beran, vosn, vons	beran
beraz	<i>baraz, bore, dengî, xinzîr, xiznîr</i>	xonz/e, xoz/e	beraz
berx	<i>berdîl, berix, berxik,</i>	varek/e, varek/e	berx
bilbil	<i>endelî, şevxûnk, tûteber</i>	bilbil/e, bulbul/e	şalûr, şalil
bizin	<i>gûskêza</i>	bize, bizi	bizin
canberf	<i>keçî derya, kêvcaloşk, qirjal</i>	-----	-----
canî	<i>cehnî, cenû, ciwanî, conî, cuwan, cuwanî</i>	cana, cane, canî, cuyane	ciwanû
ceşîk	<i>cehişk, kurik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik</i>	caşîk/e, kurî, kurri	caşîk
cewrik	<i>bûcî, cewrîk, cêwrik, çêjik, dihêlk, fênik, gucîle, kudik, kudî, kûdik, têjik, tol, tole, tûle, tûtik</i>	bocî, cewrik	gucîle, tûtik
çalak	<i>bizav, faal</i>	çalak	hoşmend, wirye, zirîng
çeqel	<i>çeqal, çexel, şeşqal, torî, torîk, turî, tûrg, wawîk</i>	çeşqal/e, çeşqel/e, çeşqqal/e	çeşqel
çêlek	<i>çêl, manga, mange</i>	manga	çêl
çêlik	<i>cûcelok, cûcîk, çêçîk, çîçelok, çîçîk, çûçîk,</i>	çêlik/e	çêl
çûçîk	<i>balinde, beytik, çivîk, çiwîk, çîçîk, çûk, firinda, perinde, quncîsk, sevanok, şivandîlke, terewil, teyr, têr</i>	çûçîk/e	balinde, mel

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
daring	<i>ambûrîn, bûjen, çinyat, hacet, haşîya, malzeme, materiyal</i>	hacet	amraz, keriste
delfîn	<i>berazî derya, dêlfîn, dilfîn, hûtik, yonîs, xinzirê behrê</i>	delfîn	delfîn
dersdar	<i>fêkar, hîndar, mamoste, pedagog</i>	malim, mûsnedar	mamoste
dibistan	<i>dersxane, fêrgeh, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh</i>	mekteb, mektev	dibistan
dîk	<i>dîkel, keleba, kebab, keleşêr, şêrik</i>	dîk	kelebab, keleşêr
dûpişk	<i>dîpişk, dumarekol, dupişk, dupûçik, eqreb, tupişk</i>	di(l)pistike	dûpişk
elok	<i>alok, coqcoq, cûrcûr, elo, kûrkurê (bûqelemûnê) mê, mirîşka şamê, şamî, qelemon, qilît</i>	çulux, dîkê misirî	elîşîş, qelemûn
fêrdar	<i>dersdar, hîndar, mamoste, pedagog</i>	malim, mûsnedar	mamoste
fêrgeh	<i>dersxane, dibistan, hîngeh, mekteb, xwendegeh, zaniştgeh</i>	mekteb, mektev	dibistan
fîl	<i>devlok</i>	fîl	fîl
ga	<i>nêraga</i>	ga	ga
gakovî	<i>gakûf, gakûvî</i>	gakûyî	gaçêwî
gamêş	<i>camûs, kelgamês</i>	gamêş	gamêş
gencîne	<i>xezîne, xezne</i>	xezîna, xezna	gencîne
gengazî	<i>desthatî, îmkan, mecal, rêdan</i>	îmkan	îmkan
gêrik	<i>gêle, gêre, gîrik, mêrû, mîro, mojle, moristang, morî, mûr, mûrî</i>	miloçike	mêrûle
golik	<i>gulk, mozik, paronek</i>	golik/e	golik
gur	<i>gurg, verg</i>	varg, verg	gurg
hehecik	<i>çoleke, dîlmiqesk, dûmeqesk, dûvmexesk, hecheçoq, hecîreşk, hed-hedik, peresêlke, pîlsteng, qerneqûçik</i>	hehecik/e, hachacik/e	hehecoq, peresêlke, pîlsteng
heftar	<i>heftiyar, keftar, kemtiyar</i>	heftar, xeftar	kemtiyar
hephêpik	<i>dawûdîdunîkil, dîksilêman, hudhud, kûkê dumdum, pepûka fisek, pepûka kilik, pepûka Silêman, teyrikê dunikil</i>	dîksilêman	pepûsulêmanke
hesp	<i>esp, hasp</i>	astor/e, ortor/e	esp

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
hespê behrê	-----	astorbahr, astorê bahrî	espê behri
hespê nîl	espê avî, hespa Memê Alan, hespê berî, hespê avê, hespî avî, mahîna avînijdebaran, mehîna avî	astorê nîlî	hespê avî
heştêpê	ahtapot, axtapot, merê (rewirê) heştling (heştêpenc)	heşt (heşş) herme	seretan
hewil dan	cehd kirin, zef xwestin	cad kerdene	koşîş kirin
heywan	teba, lawir	heywan	giyanleber, heywan
hêstir	dundul, estir, êstir, hestêr, hestîr, qantir, qatîr	qantir/e	êstir
hêştir	deve, devîh, hêcin	deva, deve	huştir, wiştir
hêştirmel	heştirmel, serperîzk	-----	wiştirmir
hirç	hurç	hes/e, heş/e	wirç
hirçê cemserê	hirçê şimalî, hirçê xûzkê, hirçî sehobend	heşê cemedî, heşo spî	wirçê sipî
hîndar	dersdar, fêrdar, mamoste, pedagog	malim, mûsnedar	mamoste
hîndarî	berhevî, hewer, hînker, rahên	-----	meşk, rahên
hîner	ders, wane	ders/e	wane
hîngeh	dibistan, fêrgeh, mekteb, xwendegeh	mekteb, mektev, nusnegah	dibistan
hulî	baz, burgut, dal, daraşwirxal, eylo, helo, qertel, teîr	eylo	helo
jûjî	jivjî, jîjîk, jîjo, jojî, jûjû, sîxur	dûje, jûje	jûjik
kar	gidîk, karik, kehr	bizek/e, bizêk/e	kar
kengerû	kangaro, kangrû, kêngûrû	-----	kunxur
ker	caş, ceşş, godrêj, guhdrêj, gureş, merkeb	her/e	ker
kerguh	keroşk, kewoşk, kêrîşk, kêroşk, kêrwîşk, kêvroşk, kewrîşk, kewrûşk, kêwrûşk, kêroşk, kêvroşk	awrêş, harguş	kerwêşk
kerkedan	gaê yeksture, kerqedan	gergedan	kerkeden
kevjal	kevjing, kevjnîk, kêfşing, kêvjale, req	çarpencike	kirjal
kevok	kevotar, kevotk, kevuk, koter, tivirk, tivîrg	gorgeçîne	kotir
kew	qarîtk, kebk	zaranc/e, zaranz/e,	kew

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
		zerenc/e	
kêzik	<i>bihok, buhuk, buxik, gîgiwêrk, kêzekek, kêzûk, mêrû, mixmixk, sic, zêndî</i>	lûlik	qaloçe
kormişk	<i>cibrok, curc, curt, koremişk, kosnîg, kremişk, mişkê kor, stevlok, xiltê kor, xîlt</i>	koremişk, kurmuşik	cûrc
kulî	<i>hespê gîhê, kulisink, kulleh, kulo, kûlî, melex, sûsirk</i>	kulî	kilo, kule
kund	<i>bûm, kind, kundelo, pûm, şût, tot</i>	bum/e, pû, pûyo kor	kundebebo, pepo
kurbeşik	<i>çaleke, kurbeş, kuribeşk, kurbeşik, kurbeşk, kurebeşk, parsûk, qurbeşe, qurbeşk</i>	kurbişik	kurebeşe
kurik	<i>cehişk, ceşik, kurî, kurîn, sîpe, sîpik</i>	caşik/e, kurî, kurri	caşik
kurm	<i>kirm, maşot, temtîr, tertûl, turtûr</i>	kerm, tentûr	kirim
kutkutik	<i>darkirok, darkol, darkunkere, dark-utîk, darkûke, kankûrk, kutkutok, terewilê darqul</i>	kutkutik	darkunkere
kûçik	<i>kelp, kûtî, sa, se, seg</i>	kutik/e	seg
kûsî	<i>kêsîle, kîsel, kîsele, kîso, kûsel, kûsele, kûselok, kwêsî, kwîsî, şkêvlatok</i>	kesik, kûsî	kîsel, reqe
lama	<i>mîgir</i>	lama	lama
legleg	<i>hacîleqleq, leqleq</i>	legleg, leyleg	hacîleqleq
malûlk	<i>kurm, lûlik, malik, malîlk, marik, tîz-mar</i>	lûlik	kirim
mamoste	<i>dersdar, fêrdar, hîndar, pedagog</i>	malim, mûsnedar	mamoste
mar	<i>mer</i>	mar, mor	mar
margîse	<i>bokelemûn, bûkelemûn, durû, kemkema, kerpêe, pîra mîlikdas, pîrka melekdas, têtêre, xemegurî</i>	bûkelemûn	marmilok
marmasî	<i>cûmasî, mermesî, mesîyê dirêj</i>	masêmar, masê marî	marmasî
masî	<i>mesî</i>	mase, mosa, mose	masî
masîgir	<i>leylekê masya, şîrînşaho, quling</i>	masîgurete	masîgire
masîhût	<i>balîna, hûf, hût, neheng, nehing</i>	-----	neheng
masîlok	<i>fok, golkê avê, gulka avî, pişikava avî, sekê behrê</i>	kutikê behre	segaw, cile

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
masîpan	<i>masîkartûxk, tilpank</i>	masêpan, masêpon	tilpank
masîşûr	<i>masyê şûr, serşûrmasî</i>	maseşîmşêr	şûrmasî
meymûn	<i>sehda, şemo, maymun, meymînk, mêmûn</i>	meymun/e	meymûn
mêş	<i>hûrmêş, vizik</i>	mêşe	mêş
mêşa hingiv	<i>heng, mêşa hingivî, mêsa hingvînî, mêşa hingwîn, moza hingiv</i>	mêşa hemgênî	meşengiwîn
mirîşk	<i>mir, mirwîşk, tûtik</i>	kerge	mamir, mirîşk
mişk	<i>mîşk</i>	mere, merre	mişk
mî	<i>mêşin, mih</i>	mîye	mer
moz	<i>korox, pêlesor, pîzag, pîzalok, pîzang, sêmsor, stang, şanezerk, zirgêtik, zirgêtk</i>	moze	zengesûre
mozega	<i>kelmêş, kermêş, korox, mêşa dewêr, mêşa keran, mêşik, mozeyê keran, pîzang</i>	mozegameşan, mozegameşe	mozeşine
nêrî	<i>gîsk, teke</i>	nêrî, kel	nêrî
ordeg	<i>miravî, sone, sûna, werdek, xarxarîk</i>	ordeg/e, werdeg/e	miravî, sone
panter	<i>piling, pilinga çîn</i>	panter	panter
pelîkan	<i>dêmkefçik, keravî, xotan</i>	pelîkan	pelîkan
pepûk	<i>kûkû, pepok</i>	pepûg, pepûng, pepûk	pepû
pepûle	<i>aşfatik, balatîf, belbelîtanik, belbelî-tank, beletîtk, belîtang, bilbilîtanik, firfîrok, minminîk, nimnimî, peletîvk, pelpelîsk, pepîle, perperok, perwane, pirpirik, pirpirok, pirpîrek, pîrik, pletînk</i>	perperik, pirpirik	perwane
peyv	<i>bêje, çekû, gotin, kelîme, şor, wuşa</i>	çekûye	wîşa
pezkovî	<i>bizina yawanî, fîlegêj</i>	-----	bizneçêwî
piling	<i>babir, peling</i>	piling	pilîng
pilingê pinpinî	<i>jaguar, jagvar</i>	-----	pilingê belek
pising	<i>dihlik, kêtik, kitik, pisik, pisink, pisîk</i>	pising/e	pişîle
pisîk	<i>dihlik, kêtik, kitik, pisik, pising, pisink</i>	pising/e	pişîle
pîngwîn	<i>pêguen, pêngwên, pêngwîn, pîngiwîn</i>	-----	pengwîn
	<i>bilo, calcaloke, cacalok, dapîrojok,</i>		

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
pîrik	<i>kevnî, pênpênûşk, pêpênuşik, pilindir, pindepîr, pîravok, tevinpîrk, tevnepîr</i>	pîrike	calcaloke
pîşemasî	<i>keştî portexalî, mêdûz, pişemasî, xendûs</i>	-----	-----
pol	<i>klase, sinif</i>	sinifi	pol
qalqalok	<i>balîfê maran, balîfê mêr, êskargo, hêlkeyî (.....), pelisank, qepûşk, (.....)</i>	(.....)	qalqalok
qaqlîbaz	<i>kakilî bazan, terewila mesîxwur, sînik, tîtilkinaçe</i>	-----	masîxwur
qaz	<i>bet</i>	qaz, qaze, qazi	qaz
qijik	<i>kerejûk, qelabaçe, qelebask, qelebaşk, qeşqel, zaq</i>	qijike	-----
qirik	<i>çûçereş, kel, qaj, qankereş, qaqîj, qir, xurab</i>	qelancike, qilancike, qilanciki	rîsole
quling	<i>qurîng, sîquling</i>	quling/e	quling
qumqumok	<i>bîkmar, bûkacûya, bûkemar, bûkmar, dîlmar, fatfatik, fatfatok, fatik, gimgimok, gumgumok, hulîskemar, kelpézî, kêlbik, marecok, marmarok, marmaroşk, marmêlke, mengîsk, qumqume, qumqumuk</i>	gumgumiki, qumqumik	qumqumok
qumrî	<i>fatfatik, fatmuk, kevot, koter, kotir</i>	qumrî	qumrî
rade	<i>derece, gradûs, miqam, niqir, pêling, pîle</i>	dereca	pile
rahên	<i>berhevî, hewer, hîndarî, hînker</i>	-----	rahên
rovî	<i>rêvî, rûvî</i>	lue, luwî, luy, lû, lûe, lûwî, lûye, rûye	rîwî
sarpêhatî	<i>deniş, ceribandî, ceribok, serborî, serhatî, taqî, tecrîbe</i>	tecrûbe	îmkan, tiwanî
segavî	<i>darbir, kûçikê avê, saavî, segî avê, segî avî, semasî, xindî</i>	-----	cile, segaw
semasî	<i>hûtê berê, kûçikmesî, kûtiyê avî</i>	masekutik, masê kutikî	semasî
semorik	<i>çekeloz, pilûr, sencab, simolek, sior, sivore, siwûrî</i>	simolek	simbore
sîsolek	<i>keçelok, kergê, kexur, kurt, kurtekelâşe, sîmex, sîqalk, sîqalqa gurî, sîmsyar, sîmerx, sîmswark, sin-</i>	laşewer, leşewer, leaşwer	sisark

<u>Kurmancî</u> :	<u>Gotinên hevmane</u> :	<u>Kirmancî / Dimilkî</u> :	<u>Soranî</u> :
sorewîlk	<i>siyarik, sîsalik, sîsarik, sîsark flamîngo, sonevîrk</i>	filemîngo	filemîngo
şêr	<i>xezenfer</i>	aslan, şêr	şêr
şêwe	<i>azîn, metod, rêbaz, rêzik, şêwaz</i>	metod	şêwe
şivir	<i>ask, mambiz, maral, gakûvî, pazkovî</i>	-----	kel, şûr
tajî	<i>tazî, tejî</i>	tajî	tajî
tawîs	<i>tawis, tawus, tawûs</i>	tawis	tawîs
teba	<i>heywan, lawir</i>	heywan	giyanleber, heywan
tîmsah	<i>cile, gimgimokê avê, krokodîl, sûs- mar, timsax</i>	tîmsah	tîmsah
tukan	-----	tukan	tukan
tûtî	<i>bêbêmeto, bîbîmeto, dewdew, papa- gan, totî</i>	papaxan	tûtî
tûtîevîn	<i>dewdew</i>	-----	çuçika vîyane
wane	<i>ders, hîner</i>	ders/e	ders
weşek	<i>gorewîlk, gornebaş, kîtka asê, kîtka kûvî, pişgê kûvî, pîşîka kûvî, werşek, weşak</i>	-----	gorewilk
xalxalok	<i>kêzika biharê, kêzmaxatûn, sosik, sosin</i>	xalofir	xalxalok
xezal	<i>ahû, bizina kûvî, hevorî, hevûrî, şûl</i>	hezale, hezali	mamiz, asik
xwendegah	<i>dibistan</i>	mekteb	dibistan
zebra	<i>kerê kîvî, kerê ravrav, kerê şehnik, kerê tîxdar</i>	zebra	kerî weşî
zerafe	<i>canhêştir, canêdeve, devîşk, jîraf, zîraf, zurafa, zûraf</i>	zurafa	zerafe
zerîle	<i>beîtîk, kenarî, qenarî, zerbav, zerwêla</i>	kanarya	kenarî

Çavkanî

1. D. Îzoli
Ferheng
Kurdi-Tirki / Tirki-Kurdi
Weşanên Deng, İstanbul-1992, ISBN: 3-927213-04-7
2. Feryad Fazil Omar
Kurdisch-deutsches Wörterbuch
Ferhenga Kurdî-Elmanî
Kurdische Studien, Berlin-1992
Verlag für Wissenschaft und Bildung
ISBN: 3-927408-45-x
3. Joyce Blau
Dictionnaire Kurde
Publications du Centre pour l'Étude des Problèmes
du Monde Musulman
Contemporain 4, rue de Pascale, Bruxelles 4, 1965
4. Torî
Ferheng
Kurdî-Tirkî / Türkçe-Kürtçe
Koral, İstanbul-1992, ISBN: 975-7780-16-2
5. Ali Seydo - Ali Gewranî
Ferhenga Kurdî Nûjen
Kurdî-Erebî, 1985
6. Musa Anter
Ferhenga Khurdî-Tirkî
Yeni Matbaa, İstanbul-1967
7. Malmisanij
Ferhengê Dımilki-Tirki
Weşanên Deng, İstanbul-1992
8. Baran Rizgar
Dictionary - Ferheng
Kurdish - English / English-Kurdish
Kurdî-İngîlîzî / İngîlîzî-Kurdî
Lithosphere Printing Cooperative
82/90 Queensland Road, London N7 7AW - 1993
9. prof. FARIZOV
Ferhenga Tirkî-Kurdî
Ankara 1994, Öz-Ge Yayınları 18
ISBN: 975-7861-03-0
10. Amirxan
Ferhenga Kurdî-Almanî
Max Hueber Verlag, 1992
D - 8045 Ismaning
ISBN: 3-19-006349-4
11. Amirxan
Ferhenga Almanî-Kurdî
Max Hueber Verlag, 1992
D - 8045 Ismaning
ISBN: 3-19-006348-6

